

Zbigniew Łepko

"Eine neue Politik für die Erde : die globale Partnerschaft von Wirtschaft und Ökologie", Ernst Ulrich von Weizsäcker, Freiburg im Breisgau 1999 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 38/1, 141-145

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ernst Ulrich von Weizsäcker, *Eine neue Politik für die Erde. Die globale Partnerschaft von Wirtschaft und Ökologie*, hrs. von Christoph Quarch, Herder Verlag, Freiburg im Breisgau 1999, ss. 160.

Gospodarcza globalizacja świata i związane z nią niebezpieczeństwo nie mniej globalnego kryzysu ekologicznego stanowią jedno z największych dzisiaj wyzwań dla ludzkości. Wyrazem odpowiedzi na to wyzwanie jest prezentowana tutaj książka pt. *Nowa polityka dla Ziemi. Globalne partnerstwo gospodarki i ekologii*. Jest to utrzymany w konwencji wywiadu Christopha Quarcha z Ernstem Ulrichem von Weizsäckerem wykład problematyki zawartej w dwóch poprzednich książkach E. U. von Weizsäckera: wydanej w 1989 r. pt. *Erdpolitik* i wydanej w 1995 r. wspólnie z B. Lovins i L. Hunter Lovis pt. *Faktor Vier. Doppelter Wohlstand – halbierter Naturverbrauch*. Godne podkreślenia jest to, że książka *Faktor Vier* stanowiła kolejny raport Klubu Rzymskiego, nawiązujący do pierwszego raportu D. i L. Meadowsów o *Granicach wzrostu*. E. U. von Weizsäcker w swoich publikacjach nawiązuje do raportu sprzed 30 prawie lat i wskazuje na konieczność, a także możliwość wykorzystania dynamiki nowoczesnej gospodarki i w ogóle dynamiki postępu cywilizacyjnego do przekształcenia dominującego dzisiaj w świecie jednowymiarowego paradygmatu ekonomicznego w wielowymiarowy paradygmat ekologiczny. Odtąd ochrona środowiska i polityka wzrostu nie powinny, bo nie muszą, być postrzegane jako stanowiska ustawione na krańcowo przeciwstawnych sobie pozycjach. Jawią się one raczej jako dwa równoległe nurty polityki, która ma ambicję uzgodnić dobrobyt materialny z gospodarowaniem uwzględniającym kryteria ekologiczne. Przeszkodą na drodze do realizacji postulatów zgłaszanych w ramach „nowej polityki dla Ziemi” wydaje się być nie dość „elastyczna” kultura polityczna krajów wysoko rozwiniętych. Zależy więc o konieczności dotarcia do jak najszerzych kręgów społeczeństw tych krajów przez popularnonaukowe wykłady problematyki objętej postulatami partnerstwa gospodarki i ekologii. Taki też cel stawia sobie prezentowana książka.

Publikacja recenzowanej książki obejmuje siedem rozdziałów (części), przedmowę Christopha Quarcha – redaktora wydania i zarazem inicjatora takiej formy prezentacji problematyki wyznaczonej tytułem *Nowa polityka dla Ziemi* – oraz postowie Ernsta Ulricha von Weizsäckera.

Rozdział pierwszy nosi tytuł *Konflikt pokoleń* i wskazuje na obecną w społeczeństwach krajów wysoko rozwiniętych tendencję do przemiany myślenia gwarantującego przejście od polityki zdominowanej przez problemy przeszłości do polityki nastawionej na problemy przyszłości. Tłem wypowiedzi von Weizsäckera jest przywołana przez Quarcha niepewność młodego pokolenia co do możliwości sprostania ciężarowi problemów pozostawionych w spadku po pokoleniu starszym. Pierwszy rozdział wskazuje więc na trzy problemy: najpierw na problem zadłużenia, następnie opieki nad ludźmi starymi, wreszcie na problem kryzysu ekologicznego. O ile dwa pierwsze problemy wydają się być stosunkowo proste przez swoją oczywistość i w tym sensie możliwe do rozwiązania, o tyle problem kryzysu ekologicznego jawi się jako niezwykle złożony i przez to szczególnie groźny, napełniający lękiem. Można z nim poradzić sobie tylko wówczas, gdy powiedzie się zmiana podstawowej orientacji w myśleniu o problemach teraźniejszych: temu myśleniu musi towarzyszyć perspektywa przyszłości.

Przyspieszenie tej przemiany uwarunkowane jest zaś odwagą do przekroczenia zawartego w tytule drugiego rozdziału książki *Progu epok: od stulecia ekonomii do stulecia ekologii*. Rozdział drugi prezentuje więc wysuwany przez von Weizsäckera od 1997 roku postulat globalizacji wysiłków w dążeniu do opanowania i przezwyciężenia globalnego zasięgu kryzysu ekologicznego. Jakkolwiek bowiem w pewnych regionach świata obserwuje się poprawę stanu środowiska naturalnego, to jednak ciągle jeszcze brakuje powszechnej zgody na współdziałanie w wysiłkach zmierzających do pogodzenia racji ekonomicznych z racjami ekologicznymi w globalnym wymiarze Ziemi. Odnosi się to szczególnie do współdziałania w zakresie opanowania i przezwyciężenia cywilizacyjnych przyczyn zmian klimatu na Ziemi. Idzie więc o to, aby dla zaspokojenia potrzeb ludzkości zmniejszało się zużycie naturalnych resursów. Przez dwa ostatnie stulecia postęp techniczny wiązał się nierozzerwalnie z coraz większym wykorzystaniem przyrody. Dzisiaj zaś nadszedł czas, aby tę stałą od stuleci tendencję zmienić, a gospodarka powinna wymusić na technice innowacyjną kreatywność ze względu na dalekosiężne cele korzyści ekologicznych.

Przejście od stulecia ekonomii do stulecia ekologii jest, według von Weizsäckera, równoznaczne z postulowanym w tytule trzeciego rozdziału książki przejściem *Od wydajności pracy do wydajności na-*

turalnych resursów. W tym przypadku idzie o pytanie, jakie technologiczne innowacje umożliwiają przeprowadzenie ekologicznej rewolucji skutków gospodarowania (*Effizienzrevolution*), która polega właśnie na przejściu od wydajności pracy do wydajności naturalnych resursów. Nie oznacza to bynajmniej, że wydajność pracy nie powinna wzrastać. Musi ona jednak uwzględniać ową przemianę skuteczności gospodarowania, wyrażającą się w uzyskiwaniu wysokich zysków przy mniejszych nakładach. Przy czym chodzi nie tyle o mniejszy nakład pracy, ile o mniejsze wykorzystanie naturalnych resursów. Ten postulat wyznacza nowy poziom rewolucji industrialnej – właśnie ową ekologiczną rewolucję skutecznego gospodarowania (*Öko-Effizienzrevolution*).

Takie przeorientowanie rozwoju gospodarczego wymaga zaangażowania ze strony polityki. Stąd czwarty rozdział książki zwraca się ku kwestii, w jaki sposób gospodarka może być pobudzana do tego, aby swoją dynamikę włączyć w służbę *Eko-kapitalizmu: od rajy subwencji do ekologicznej reformy podatków*. Zdaniem von Weizsäckera, należy przy tym uwzględnić fakt, że mechanizmy podatkowe rządów narodowych zostały silnie ograniczone w następstwie globalizacji gospodarczej. Stąd też „nowa polityka dla Ziemi” musi poszukiwać nowych dróg kształtowania polityki międzynarodowej. Innymi słowy, wymagana jest „globalizacja polityki”.

Szansom i możliwościom takiej „globalizacji polityki” poświęcony jest piąty rozdział książki, zatytułowany *Globalizacja: od gry globalowej do polityki światowej*. Z tej racji von Weizsäcker wskazuje na kulturowy kontekst polityki i gospodarki z zamiarem odkrycia filozoficznego tła zarówno aktualnego, zdominowanego ekonomicznie rozumienia świata, jak i warunkującego nowy obraz człowieka, adekwatny do ekologicznego rozumienia świata. W tym przypadku trzeba odejść od spojrzenia ujmującego człowieka jako racjonalnie kalkulującego egoistę, nastawionego na szybko osiągnąć zysk materialny. Dzisiaj zachodzi bowiem konieczność kreowania takiego obrazu człowieka, który preferuje potrzeby niematerialne. Zachodzi więc konieczność przejścia od dominującej jeszcze dzisiaj koncepcji człowieka jako *Homo oeconomicus* do postulowanej na nowe czasy koncepcji człowieka jako *Homo oecologicus*.

Temu zagadnieniu poświęcony jest szósty i siódmy rozdział książki. Przy czym pierwszy z tych rozdziałów koncentruje uwagę na samej potrzebie zmiany koncepcji człowieka, na co wskazuje tytuł

Zmieniony obraz człowieka: od homo oeconomicus do homo oecologicus. Drugi z tych rozdziałów zaś, zatytułowany *Praca i umiarkowanie: od obrotu (Umsatz) do pomyślności (Wohlergehen)*, koncentruje uwagę na sposobach rozwinięcia i utrwalenia tej nowej koncepcji człowieka. Ostatecznie chodzi więc o nowy, czyli w tym przypadku „ekologiczny”, styl życia współczesnego człowieka. Powinno się to wyrazić przede wszystkim w porzuceniu rozrzutnego stylu życia. Von Weizsäcker wskazuje na różne miary tego postulatu i powołuje się na przyjętą przez 150 krajów w Rio de Janeiro *Agendę 21*. Wskazuje ona możliwości urzeczywistnienia długofalowego rozwoju z uwzględnieniem wymagań ekologicznych. Dla takiego kraju jak Indie np. będzie w tym przypadku chodziło o wzrost materialny, dla Niemiec zaś – o wzrost niematerialny. Badania na ten temat prowadzi Wuppertalski Instytut na zlecenie biskupiego Dzieła Pomocy *Misereor* i Związku Ochrony Środowiska Naturalnego BUND. Na tej podstawie w roku 1996 doszło do publikacji studium pt. *Zukunftsfähiges Deutschland*, w którym zawarte zostały wskazania odnośnie do nowego stylu życia. Idzie przy tym o takie wskazania, które wyrażały przekonanie, że dobre życie oznacza coś więcej niż życie w materialnym dobrobycie.

Podsumowując i popularyzując dotychczasowe dokonania E. U. von Weizsäckera, prezentowana tutaj książka *Nowa polityka dla Ziemi. Globalne partnerstwo gospodarki i ekologii* zawiera wiele danych identyfikujących kryzys ekologiczny jako globalne i zarazem totalne zjawisko cywilizacyjne. Dzięki temu, stanowi ona przyczynek do prac nad adekwatnym do faktycznego stanu rzeczy postawieniem i sformułowaniem problemu kryzysu ekologicznego. Ono bowiem stanowi jeden z koniecznych warunków skutecznego opanowania i przeciwstawienia się zjawiskom kryzysowym. W tym kontekście na szczególną uwagę zasługuje wskazanie na totalny charakter kwestii ekologicznej, związany z dynamicznym wzrostem jej złożoności. Idzie mianowicie o to, że problemy ekologiczne stanowią totalne wyzwanie dla ludzkości, ponieważ próby ich adekwatnego rozpoznania, opanowania i przewyciężenia wymagają ścisłej współpracy przedstawicieli coraz większej ilości dyscyplin naukowych. Problemy te stanowią wyzwanie nie tylko dla specjalistów z zakresu różnych nauk przyrodniczych, ale także dla politologów, socjologów, psychologów, filozofów i teologów. Zdobyte w tym względzie doświadczenia, choćby tylko w ostatnim dziesięcioleciu, a także liczba dyscyplin

naukowych zaangażowanych w przedsięwzięcia zmierzające zarówno do teoretycznego, jak i praktycznego przeciwstawienia się kryzysowi ekologicznemu, wskazują na rzeczywistą miarę jego złożoności. I choć dzisiaj trudno wyrokować co do efektywności współdziałania tak różnych dyscyplin ludzkiej wiedzy, to jednak z pewnością wiadomo, że problemu kryzysu ekologicznego nie rozwiąże się jedynie środkami technicznymi. Zastosowanie samej techniki w ramach przedsięwzięć ekologicznych nie tylko skazuje je na niepowodzenie, lecz nawet często sytuację w tym względzie pogarsza. W każdym razie dzisiejsza współpraca różnych i licznych dyscyplin naukowych zapowiada, że prędzej czy później wszyscy staniemy przed tymi problemami równi i zjednoczeni w działaniu. Stąd ogromnie ważne jest zawarte w wypowiedziach von Weizsäckera przesłanie optymizmu i nadziei na ekologiczną pomyślność Ziemi. Postulowana *Nowa polityka dla Ziemi* może się urzeczywistnić tylko wtedy, gdy przekonanie o jej naglącej konieczności zwiąże się z nadzieją na lepszy świat dla dzisiejszych i jutrzejszych pokoleń ludzkich. Książka von Weizsäckera uczy cenić optymizm i uczy poważnie traktować wszystkie głosy, które służą jego podtrzymaniu. W tym sensie jest ona adresowana do najszerszego kręgu czytelników, spośród których wyłaniać się będzie coraz większa grupa osób gotowych do pracy na rzecz urzeczywistniania postulatu globalnego partnerstwa gospodarki i ekologii.

Zbigniew Łepko
Wydział Filozofii Chrześcijańskiej, UKSW

Kazimierz Szewczyk, *Dobro, zło i medycyna. Filozoficzne podstawy bioetyki kulturowej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa–Łódź 2001, ss. 358.

Bioetyka jest działem filozoficznej etyki szczegółowej, która stawia sobie za cel ustalanie ocen i norm moralnych ważnych w dziedzinie działań ludzkich, polegających na ingerencji w granicznych sytuacjach związanych z zapoczątkowaniem życia, jego trwaniem i śmiercią. Jej zadanie sprowadza się ostatecznie do opracowania reguł kierujących przede wszystkim jednostkowymi wyborami moralnymi. Dlatego niekiedy nazywa się ją „bioetyką regulatywną”